

محروم کردن دختر از ارث؛ آیا امکان پذیر است؟

Photo: beeboys/www.shutterstock.com

موسی برزین، وکیل خانه امن

پرسش:

سلام!

من دختر ۱۳ ساله‌ای هستم که همراه مادرم زندگی می‌کنم. پدر و مادرم سال‌ها پیش وقتی که من هفت سالم بود از هم جدا شدند. دلیل جدایی، خیانت پدرم بوده. او آدم خوشگذرانی است و اخلاق خوبی هم ندارد. مادرم وقتی متوجه می‌شود که پدرم زن صیغه‌ای دارد، از او جدا می‌شود؛ البته بعد از چندین بار گذشت و بخشش و اصلاح نشدن پدرم.

پدرم پس از جدایی از مادرم با یک خانم که ۲۱ سال از خودش کوچک‌تر بود ازدواج می‌کند و پس از یک سال این خانم را هم طلاق می‌دهد و سپس با یک دختری که ۶۱ سال از خودش کوچک‌تر بود ازدواج می‌کند. او از این خانم دو پسر و یک دختر دارد. پسرها دانشجو هستند و دختر هم مدرسه می‌رود.

از همین نویسنده بیشتر بخوانید:

[اجبار به تن‌فروشی از طرف شوهر خواهر](#)

[۵۱ ساله بود که شوهرش دادند](#)

[شوهرم مرا وادار به فروش مواد می‌کند](#)

خلاصه، پدرم هیچ‌وقت به من و مادرم توجهی نکرده و فقط خرجی من را داده است. چند وقت پیش اما متوجه شدیم که او بیمار است و دکترها هم گفته‌اند هر لحظه امکان مرگ وجود دارد. ایشان در اثر تحریک خانمش وصیت‌نامه‌ای نوشته و من را از ارث محروم کرده است. این در حالی است که پدرم اموال زیادی دارد و ما وضعیت مالی‌مان خوب نیست. من اصلاً نمی‌توانم باور کنم که یک نفر این همه در حق دخترش ظلم کند. زنگ زدم به خانم پدرم و گفتم چرا پدرم را تحریک می‌کنی؟ او گفت: «تو هیچ زحمتی نکشیده‌ای و مستحق ارث نیستی.»

حالا من تصمیم گرفته‌ام از پدرم شکایت کنم. می‌خواهم بدانم آیا امکان دارد از پدرم شکایت کنم؟ آیا می‌شود وصیت‌نامه‌اش را باطل کرد؟ اگر با این وصیت‌نامه فوت کند از اموالش چیزی به من نمی‌رسد؟

پاسخ:

سلام خانم محترم!

در مورد شکایت خدمت‌تان عرض شود که این امکان وجود ندارد. یعنی محروم کردن یکی از وراثت از ارث جرم نیست و به این دلیل نمی‌توان از کسی شکایت کرد. همچنین درخواست ابطال وصیت‌نامه هم ممکن نیست زیرا وصیت‌نامه برای زمانی است که فرد فوت کند. اگر این وصیت‌نامه شرایط قانونی داشته باشد، درست است و اگر نداشته باشد یا قسمتی از این درست نباشد، همه یا قسمتی از آن خود به خود نادرست و باطل است.

[عضو کانال تلگرام خانه امن بشوید.](#)

پرسش:

یعنی من الان از ارث محروم هستم؟

پاسخ:

خیر، این طور نیست.

نبود امکان طرح شکایت کیفری یا ابطال وصیت‌نامه به این معنی نیست که وصیت‌نامه پدرتان درست است چون بر اساس قانون مدنی ایران امکان محروم کردن یک نفر از ارث وجود ندارد.

ماده ۷۳۸ قانون مدنی ایران در این زمینه مقرر کرده است: «اگر کسی به موجب وصیت، یک یا چند نفر از ورثه خود را از ارث محروم کند وصیت مزبور نافذ نیست.»

این ماده بیان می‌دارد که اگر فردی یکی از ورثه را صراحتاً از ارث محروم کند، این محرومیت اعتبار قانونی ندارد. یعنی اگر پدرتان در وصیت‌نامه گفته باشد که شما به طور کلی از ارث محروم هستید، این قسمت وصیت‌نامه او باطل است. اما اگر فرضاً ارثیه شما را کمتر از سهم‌تان در نظر گرفته باشد، این وصیت تا یک سوم کل اموال درست است.

همچنین ماده ۳۴۸ قانون مدنی در این مورد مقرر کرده است که: «وصیت به زیاده بر ثلث ترک نافذ نیست مگر به اجازه وراثت و اگر بعضی از ورثه اجازه کند فقط نسبت به سهم او نافذ است.»

یعنی اینکه پدرتان می‌تواند تنها تا یک سوم اموالش را مورد وصیت قرار دهد و اگر بخواهد شما را از ارث محروم کند صرفاً این اختیار را نسبت به یک سوم اموالش دارد. یعنی شما در بدترین حالت سهم خود را از دو سوم اموال پدرتان خواهید برد.

درباره ارث بیشتر بخوانید:

[تصرف میراث توسط برادر](#)

[فرزندان بازمانده از سیغه و مشکلات ارثی آنها](#)

[دریافت مهریه پس از تقسیم ماترک شوهر](#)

پرسش:

مساله دیگر این است که الان بیشتر اموال پدرم در اختیار همسر و پسرهایش است. حتی شنیده‌ام خانه‌ای که می‌نشینند و خیلی هم گران است به نام خانم است. هر کدام از پسرها هم یک ماشین دارند که پدرم خریده است. تکلیف آن اموال چیست؟ اگر خانواده پدرم باقی اموالش را هم این طوری از او بگیرند، چه می‌شود؟ بیماری پدرم طوری است که فراموشی گرفته و بعضی وقت‌ها هذیان می‌گوید. من که تلفنی با او صحبت می‌کنم حرف‌های نامربوطی می‌زند. یعنی می‌خواهم بگویم خانمش خیلی راحت می‌تواند فریبش دهد.

پاسخ:

ماترک یا همان میراث یک شخص اموالی است که در زمان فوت رسماً متعلق به او بوده است. بنابراین خانه و دیگر اموالی که به نام پدرتان نیست جزء میراث محسوب نمی‌شود و شما نمی‌توانید ادعایی بر آن داشته باشید حتی اگر به صورت هدیه داده شده باشند. اگر پدرتان قبل از مرگش اموال خود را به نام خانمش یا فرزندانش کند دیگر آن اموال از ملکیت پدرتان خارج شده و جزء ماترک او نیست. اگر پدرتان چنین قصدی داشته باشد، شما قانوناً نمی‌توانید مانع او بشوید. البته اگر بیماری پدرتان به طوری باشد که قدرت تصمیم‌گیری و تشخیص را از دست داده و روانش مختل شده باشد، در این صورت انتقال اموال باطل خواهد شد. مثلاً اگر ایشان آرزایم شدید داشته باشد یا بیماری روانی‌ای که جنون محسوب شود، دیگر خودش حق خرید و فروش و انتقال اموالش را نخواهد داشت بلکه باید برای ایشان قیم تعیین شود. اگر در چنین حالتی اموال او را منتقل کنند شما به عنوان ذی‌نفع قبل یا بعد مرگ او می‌توانید تقاضای ابطال آن معاملات را طرح کنید.

پرسش:

این مساله چه‌طور قابل اثبات است؟ خصوصاً بعد از مرگ؟

پاسخ:

قبل از مرگ اگر دعوی‌ای در این مورد طرح شود دادگاه مساله را به پزشکی قانونی ارجاع می‌دهد و به راحتی تشخیص داده می‌شود که آیا پدرتان توانایی عقلی لازم برای انجام معامله را دارد یا نه اما بعد از مرگ اثبات این مساله دشوار است. به همین دلیل اگر فکر می‌کنید پدرتان وضعیت روانی خوبی ندارد و مورد سوء استفاده قرار می‌گیرد، بهتر است تا قبل از فوت ایشان اقدام حقوقی کنید و درخواست نصب قیم داشته باشید.

ایران: ممکن یا ناممکن؟ محروم کردن از ارث در قوانین

Photo: perhapzz/bigstock.com

موسی برزین خلیفه‌لو، پژوهشگر حقوقی

مشکل مرضیه، مشکل بسیاری از زنان ایرانی است. چندی پیش خانمی حدود چهار ساله برای مشاوره با مرکز مشاوره خانه امن تماس گرفت. نامش مرضیه بود. پدرش چند ماه پیش فوت کرده بود و البته قبل از فوت وصیت نامه‌ای نیز تنظیم کرده بود. مرضیه سه برادر دارد و مادرش نیز در قید حیات است و همگی از ورثه پدر محسوب می‌شوند. مرضیه با نگرانی خاصی توضیح داد: «سال‌ها پیش من با مردی آشنا شدم و تصمیم به ازدواج با او گرفتم. اما پدرم با ازدواج من مخالفت کرد زیرا به قول خودش این پسر توان مالی مناسب و شغل خوبی نداشت. اما من در ازدواج با این مرد مصمم بودم. به هر حال پس از ماه‌ها مشاجره و دعوا بالاخره با وساطت بزرگترها پدرم راضی به ازدواج من شد اما از من و همسرم کینه به دل گرفت. این امر باعث اختلاف بیشتر همسرم با پدرم شد. «مرضیه ادامه داد:» از طرف دیگر برادرم با شوهرم یک کار مشترک اقتصادی شروع کردند اما این کار با شکست مواجه شد و موجب اختلاف بیشتر خانواده‌ام با شوهرم شد. پدرم و برادرانم از من می‌خواستند که از شوهرم جدا شوم اما من راضی نمی‌شدم چون صاحب دو فرزند نیز بودیم. به هر حال حدود ۱۰ سال این وضعیت ادامه یافت و روابط من با پدرم نیز کاملاً سرد شده بود. «مرضیه مشکل به وجود آمده را اینگونه روایت کرد:» چندی پیش پدرم به دلیل بیماری درگذشت. پس از فوت پدرم، برادرانم یک وصیت نامه از پدرم به من نشان دادند که در آن نوشته بود من حقی بر ارث ندارم و از ارث محروم هستم. پدرم تمامی اموالش را، که یک آپارتمان سه طبقه و یک مغازه در بازار بود، را به برادرانم داده بود و صراحتاً نوشته بود من از ارث محروم هستم. این خیلی مرا ناراحت کرده است. با برادرانم صحبت کردم اما آن‌ها گفتند که پدر وصیت کرده و تو حقی نداری...»

مرضیه می‌خواست بداند که آیا وصیت نامه پدرش معتبر است و آیا پدرش می‌توانسته وی را از ارث محروم کند؟ در این نوشته به این پرسش مرضیه پاسخ می‌دهیم. پرسشی که برای بسیاری دیگر نیز پیش آمده است.

ارث و میراث از قدیم موضوع اختلاف بین اقوام قرار بوده است و اختلاف در میزان سهم الارث مهم‌ترین عامل عدم تفاهم در بین وراث بوده است. برخی اوقات وصیت وارث نیز دلیلی برای اختلاف شده است. شاید جمله «تو را از ارث محروم می‌کنم» برای بسیاری آشنا باشد. برخی اوقات وارث به دلایل مختلفی یکی از ورثه را از ارث محروم کرده و ماترک را به بقیه وراث می‌بخشد. چنین رفتاری ممکن است به دلایل مختلفی انجام شود که از آن می‌توان به تنفر والدین از یکی از اولاد خود اشاره کرد. ارث بردن، یکی از حقوق ورثه است و از بین بردن این حق بدون شک نوعی ظلم و ستم به صاحب حق است. ممکن است در ابتدای امر این طور به نظر برسد که وارث، صاحب و مالک اموال خود است و می‌تواند هر گونه دخل و تصرفی در آن‌ها حتی بعد از مرگ خود انجام دهد. اما باید توجه داشت که مالکیت فرد بر اموال پس از فوت به قوت زمان حیات نیست. از این رو یک فرد نمی‌تواند تکلیف اموال خود را پس از مرگ بدون قید و شرط تعیین کند. به عبارتی وقتی فردی فوت کند، قواعد و مقررات ارث قدرت بیشتری نسبت به اراده خود فرد خواهد داشت. در حقوق بسیاری از کشورها مقرراتی برای نحوه تقسیم ماترک به تصویب رسیده است. این مقررات در کنار اراده و تصمیم فرد بر اموال خود پس از مرگ، نحوه تقسیم ارثیه را مشخص می‌کند. به عبارتی تصمیم فرد نسبت به اموال خود پس از مرگش به تنهایی ملاک تقسیم ماترک قرار نمی‌گیرد. زیرا قواعد ارث تا حدودی برای مصالح خانواده و در راستای حفظ نظم عمومی وضع شده است.

در حقوق ایران ضمن اینکه تصمیم‌گیری برای بعد از مرگ در قالب وصیت محترم شمرده شده است، قواعد و اصولی کلی برای نحوه تقسیم ماترک نیز پیش‌بینی شده است. بر اساس حقوق ایران اراده فرد نسبت به پس از مرگ خویش مطلق و بی‌قید و شرط نیست به همین دلیل قانون‌گذار تا حد مشخصی وصیت را معتبر دانسته است.

بر اساس ماده ۷۳۸ قانون مدنی ایران: «اگر کسی به موجب وصیت، یک یا چند نفر از ورثه خود را از ارث محروم کند وصیت مزبور نافذ نیست. «بر اساس این ماده قانونی، اگر فردی یکی از ورثه را صراحتاً از ارث محروم کند، این محرومیت اعتبار قانونی ندارد. اما برای توضیح دقیق‌تر موضوع لازم است به مساله دیگری نیز اشاره شود. بر اساس مقررات قانون مدنی یک فرد فقط تا یک سوم اموال خود می‌تواند وصیت کند و مازاد بر یک سوم فقط زمانی معتبر است که وراث آن را قبول کنند. ماده ۳۴۸ قانون مدنی در این مورد مقرر کرده است که: «وصیت به زیاده بر ثلث ترکه نافذ نیست مگر به اجازه وراث و اگر بعضی از ورثه اجازه کند فقط نسبت به سهم او نافذ است.»

در مورد اینکه منظور از عبارت «نافذ نیست» در ماده ۷۳۸ چیست اختلاف نظر وجود دارد اما بسیاری معتقدند این عبارت به معنای ابطال وصیت است. بدین توضیح که اگر فردی صراحتاً یکی از وراث خود را از ارث محروم کند و آن را مورد وصیت قرار دهد، این

وصیت نامه از این جهت باطل بوده و اعتبار ندارد اما اگر بدون محروم کردن صریح یک یا چند ورثه، وصیت کند که اموال من پس از مرگ برای افراد خاصی از ورثه خواهد بود، این وصیت تا حد یک سوم اعتبار داشته و اگر وراثتی که از این طریق از ارث محروم شده‌اند وصیت نامه را قبول نکنند، فقط نسبت به یک سوم اموال بر اساس وصیت عمل خواهد شد و مابقی بر اساس قواعد کلی تقسیم می‌شود مگر اینکه وراثت وصیت نامه را قبول کنند. به عنوان مثال اگر فردی ۰۳ هزار تومان اموال داشته باشد و سه وارث و وصیت کند که تمام ۰۳ هزار تومان به یکی از ورثه برسد، در این صورت چنانچه دو ورثه دیگر قبول نکنند فقط یک سوم یعنی ده هزار تومان بر اساس وصیت به ورثه‌ای که به نفع او وصیت شده است منتقل می‌شود و مابقی بر طبق قواعد ارث مابین سه ورثه تقسیم می‌شود. با این حال اگر فرد وصیت کرده باشد که دو ورثه دیگر از ارث محروم هستند در این صورت بر طبق ماده ۷۳۸ وصیت باطل است و تمامی ۰۳ هزار تومان بر اساس قواعد ارث مابین وراثت تقسیم می‌شوند.

با توضیح موارد فوق به مرضیه، خاطرنشان کردم که وصیت پدرش در مورد محروم کردن وی از ارث باطل است و اگر برادرانش سهم الارث او را تصرف کرده و ندهند می‌تواند به دادگاه مراجعه کرده و خواهان تقسیم ترکه شود.

دریافت مهریه پس از تقسیم ماترک شوهر

Photo: www.BillionPhotos.com/Bigstock.com

موسی برزین خلیفه‌لو، وکیل خانه امن

پوششگو: من در مورد دخترم چند سوال داشتم. دخترم که الان ۲۷ سال دارد، ۳ سال پیش ازدواج کرد. تقریباً یک سال قبل شوهرش در یک حادثه رانندگی فوت کرد. پس از فوت داماد، خانواده وی مبلغی را بابت سهم الارث به دخترم دادند. گرچه مبلغی که دادند از سهم الارث قانونی دخترم کم‌تر بود اما به هر حال ما مخالفتی نکردیم. اما بعدها مشکلاتی پیش آمد و به آن‌ها گفتیم که سهم الارث قانونی را بدهند. ورثه دامادمان قبول نکردند. چند وقت پیش در جایی خواندم که زن می‌تواند مهریه‌اش را از میراث شوهر فوت کرده‌اش بگیرد. این مساله را از چند فرد مطلع پرسیدم و آن‌ها تایید کردند. فقط گفتند که چون میراث تقسیم شده و سهم الارث همه نیز پرداخت شده دیگر نمی‌توان مهریه را مطالبه کرد. در این مورد می‌خواستم راهنمایی کنید؟ آیا با توجه به این که دخترمان سهم الارث پرداختی را قبول کرده و آن موقع هیچ ادعایی هم نسبت به مهریه نکرده است، ما می‌توانیم مهریه را دریافت کنیم؟

وکیل خانه امن: آیا اطلاع دارید که سهم الارث داماد با تشریفات قانونی تقسیم شده است یا نه؟ یعنی آیا ورثه هم اکنون مالک قانونی سهم الارث شده‌اند یا این که هنوز تشریفات قانونی انجام نشده است؟ هم‌چنین آیا دخترتان فرزندی دارد؟

پوششگو: فکر می‌کنم مراحل قانونی را در این مورد انجام داده‌اند. چون خانه دامادمان را پدرش فروخته است. دخترم صاحب فرزند نیست.

وکیل خانه امن: در پاسخ به سوالتان باید عرض کنم که زن می‌تواند مهریه خود را از ماترک شوهر مطالبه کند مگر این که زن از دریافت مهریه خود انصراف داده و به عبارتی دین شوهر را نسبت به خود ساقط کند. اگر زن به موقع تقسیم ارث، مهریه خود را مطالبه نکرده و سهم الارث خود را دریافت کند، این بدین معنا نیست که از مهریه خود گذشت کرده است. یعنی این که سکوت به معنای رضایت و بخشیدن مهریه نیست. اما اگر زن صراحتاً از دریافت مهریه خود بگذرد و ذمه شوهر را نسبت به مهریه ساقط کند، دیگر نمی‌تواند مهریه خود را دریافت کند. به بیان ساده‌تر اگر دختر شما در موقع تقسیم ماترک هیچ سخنی در مورد مهریه نگفته و سکوت کرده است، می‌تواند مهریه خود را از ماترک شوهر متوفی‌اش دریافت کند. اداره حقوقی قوه قضاییه در این مورد نظریه‌ای دارد. از این اداره پرسیده شده است که: «زوجه درحین تقسیم ماترک ادعایی نسبت به تقاضای مطالبه مهریه خود ننمود و تقسیم ماترک انجام شد. در دادگاه یا خارج از دادگاه سهم الارث زوجه نیز به وی تسلیم گردید. اکنون سوال اینجاست که بعد از عملیات یا اقدامات فوق زوجه می‌تواند تقاضای مطالبه مهریه کند یا این که سکوت وی در آن زمان به منزله اسقاط ضمنی مهریه خود است؟ آیا سپری شدن زمان مدید می‌تواند مثبت سقوط مهریه باشد؟ آیا اسقاط یک حق ایجاد شده به صورت رسمی (نکاحیه) مستلزم اسقاط به نحو رسمی است یا سکوت حکایت از سقوط دارد؟» این اداره نیز پاسخ داده است: «با توجه به تصریح ماده ۲۴۹ قانون مدنی صرف سکوت اجازه یا تنفیذ معامله محسوب نمی‌شود و بر سکوت اثر حقوقی مترتب نیست. به عبارت دیگر اصل، عدم اعتبار سکوت است و در فرض پرسش صرف سکوت زوجه در هنگام تقسیم ترکه و عدم مطالبه مهریه به معنای اسقاط حق خود و ابراء ذمه سایر وراثت نیست مگر آن که محفوف به قرائنی باشد که امری موضوعی است و تشخیص آن برعهده مرجع رسیدگی کننده است.» بنابراین با توجه به موارد فوق حق دختر شما نسبت به مطالبه مهریه ساقط نشده است. در

حقوق سکوت علامت رضایت نیست.

پرسشگر: برای دریافت مهریه چه کار باید بکنیم؟

وکیل خانه امن: بهترین کار توافق با خانواده داماد است. زیرا اقدام قضایی مستلزم صرف وقت و هزینه است. اگر توافق حاصل نشد دخترتان می‌تواند به دادگاه خانواده مراجعه و دعوی مطالبه مهریه از ماترک شوهر متوفی را مطرح کند. برای این کار باید دادخواست تنظیم و دعوی به طرفیت ورثه متوفی یعنی پدر و مادر دامادتان تنظیم شود. ضروری است برخی مدارک از جمله برگه انحصار وراثت نیز به دادخواست پیوست شود. این دعوا مالی است و نیاز به پرداخت هزینه دادرسی دارد مگر این که دخترتان از طرف دادگاه ناتوان از پرداخت هزینه دادرسی شناخته شود.

تصرف میراث توسط برادر

Photo: Flynt/Bigstock.com

موسی برزین خلیفه‌لو، وکیل خانه امن

پرسشگر: خانم ۵۳ ساله‌ای هستم. سه برادر دارم که یکی از من کوچک‌تر و دو تن بزرگ‌تر هستند. پس از فوت پدرم برادر بزرگ‌ترم به بهانه اینکه مدت اجاره نامه‌اش به پایان رسیده و وضعیت مالی مساعدی ندارد به خانه پدری اسباب‌کشی کرد. مادرم هم که در آن خانه زندگی می‌کرد نتوانست با آمدن برادرم به خانه پدری مخالفت کند. ما هم به خاطر مادرمان قصد فروش خانه و تقسیم ماترک را نداشتیم. در ابتدا همه ما به دلیل اینکه مادرم هم در آن خانه زندگی می‌کرد مخالفتی با زندگی برادرم در خانه پدری نداشتیم اما پس از چند ماه متوجه شدیم که همسر برادرم با مادرم اختلاف پیدا کرده به طوری که مادرم را مورد اذیت و آزار قرار می‌داده است. به همین دلیل در نهایت مادرم به خانه برادر دیگرم رفت. پس از این اتفاق من به همراه دو برادرم تصمیم بر فروش خانه و تقسیم میراث گرفتیم. این مساله را به برادر بزرگ‌ترمان گفتیم اما او قبول نکرد. برادرم می‌گوید من فرزند بزرگ هستم و خانه برای من است و سهم شما را بعدا می‌دهم. اما ما قصد داریم خانه را بفروشیم و از سهم خودمان برای مادرمان خانه‌ای تهیه کنیم. می‌خواستم در این مورد از شما راهنمایی بخواهم. آیا برادرم این حق را دارد که مانع فروش خانه شود؟ چگونه باید برای تقسیم میراث اقدام کنیم؟

وکیل خانه امن: متأسفانه این مشکل در ایران شایع است. اولاً لازم است بدانید که پس از فوت یک فرد، میراث متوفی بر اساس وصیت او و مقررات مربوط به ارث تقسیم می‌شود. اگر وصیتی وجود نداشته باشد، ماترک بر اساس قوانین مربوط به ارث تقسیم شده و هیچ شخصی نمی‌تواند مانع از اعمال این مقررات شود. بنابراین در مورد موضوع شما، اگر جد پدری یعنی پدر بزرگ و مادر بزرگ پدرتان در قید حیات نباشند، وراثت پدرتان عبارت است از شما و سه برادرتان و مادرتان. یعنی همه این اشخاص از ماترک ارث می‌برند و هیچ یک از ورثه نمی‌تواند مانع تقسیم ارث شود. بنابراین این اقدام برادر شما خلاف قانون است. اما قبل از پاسخ به سوالتان باید بپرسم که آیا گواهی انحصار وراثت را تهیه کرده‌اید؟ چون بدون داشتن این گواهی نمی‌توانید اقدام قضایی کنید؟ و آیا اقدام به تقسیم ترکه نموده‌اید؟

پرسشگر: بله. از طریق شورای حل اختلاف برگه گواهی انحصار وراثت را تهیه کرده‌ایم. اما تقسیم ترکه انجام نشده است.

وکیل خانه امن: اگر برادر شما به هیچ وجه راضی به تقسیم ماترک نیست تنها راه باقی‌مانده اقدام از طریق دادگاه است. شما باید به راه دادگاه ارائه کنید. دقت داشته باشید که الارث‌دادگاه آخرین محل اقامت پدرتان مراجعه و دادخواست تقسیم ترکه و مطالبه سهم گواهی انحصار وراثت را پیوست دادخواست کنید. همچنین دقت کنید که در دادخواست لازم است نام تمامی وراثت ذکر شود. شما با تنظیم دادخواست، با معرفی ماترک پدرتان از دادگاه می‌خواهید که ترکه را تقسیم و سهم الارث هر یک از وراثت را تعیین کند. با توجه به اینکه ماترک پدر شما یک خانه است، به احتمال بسیار این خانه قابل افراز یا تقسیم نیست بنابراین لازم است به اداره ثبت املاک مراجعه و گواهی عدم قابلیت افراز را دریافت کنید. سپس دادگاه با صدور رای اقدام به تقسیم ترکه می‌کند. اگر مابین ورثه توافقی بر اینکه هر یک از ورثه به مالکیت ورثه در آید حاصل شود بر اساس آن توافق عمل شده در غیر این صورت دادگاه از طریق الارث‌چگونه سهم هر یک از وراثت خواهد کرد. الارث‌فروش ملک اقدام به دادن سهم

نهایت خانه را تخلیه نکند چه؟ : اگر برادرم در پرسشگر

وکیل خانه امن: اگر خانه از طریق دادگاه به فروش برسد. به هر حال برادران مجبور به تخلیه است. اگر این کار را انجام ندهد مالک ملک می‌تواند اجبار به تخلیه را از دادگاه بخواهد. همچنین لازم است بدانید می‌توانید اجرت‌المثل استفاده از خانه را نیز از دادگاه بخواهید. یعنی چون شما هم در آن خانه سهیم هستید و برادران از سهم شما استفاده کرده، لازم است اجرت‌المثل این استفاده را بپردازد.

پرسشگر: برادر مدعی است که در مدت حیات پدرم به او کمک مالی کرده است. در حالی که ما خبر نداریم و مادرم نیز این موضوع را انکار می‌کند. آیا برادر می‌تواند در دادگاه بگوید که من کمک مالی کردم و از ما پولی بگیرد؟

وکیل خانه امن: برادران باید این ادعا را ثابت کنند. اگر توانست ثابت کند، مبلغ اثبات شده جزء دیون پدر شما محسوب شده و قبل از تقسیم ماترک این مبلغ از ماترک وی برداشت و به برادران داده می‌شود. در صورتی که نتواند اثبات کند این ادعا به جایی نخواهد رسید.

تحقیر و تبعیض قانونی علیه زنان

به مناسبت ۶۱ روز نارنجی (۵۲ نوامبر تا ۱ دسامبر)

محمد اولیایی فرد

خانه امن: سال‌هاست که قوانین مربوط به ارث یکی از موضوعات چالش برانگیز میان فعالان حقوق بشر، حقوق دانان، و قانون‌گذار است. موضوعی که بسیار از وکلا در پرونده‌های حقوقی بارها با موارد مختلفی از اختلاف میان اعضای خانواده بر سر موضوع ارث با آن روبرو شده‌اند و چه بسا این موضوع ریشه بسیاری از اختلافات خانوادگی به‌شمار می‌رود.

فرزندان پسر یا دختر از نگاه والدین ارزش یکسانی دارند اما قانون با در نظر گرفتن اینکه پسران دوبرابر دختران ارث می‌برند اقدام به ایجاد نوعی تبعیض در حقوق مالی فرزندان کرده است؛ تبعیضی که البته برای دختران پس از ازدواج و در نقش همسر نیز ادامه یافته و موجب می‌شود زنان کمتر از مردان از ارث بهره مند شوند موضوعی که البته از چالش برانگیزترین مباحث حقوق زنان به‌شمار می‌آید. ارث در لغت به معنای ترکه و مالی است که از متوفی به جای مانده و در اصطلاح انتقال دارایی یا مالکیت متوفی به بازماندگان است به صورتی که اراده متوفی و بازماندگان تاثیری در این انتقال ندارد

برند. مراد از نسب، شود. اشخاص به موجب نسب و سبب ارث می‌توانند مدنی ارث به دو صورت منتقل می‌شوند بر اساس ماده ۱۶۸ به معنی عقد ازدواج صحیح میان زن و شوهر تولد انسانی از انسان دیگر است و سبب افراد انسان است که نتیجه بین طبیعی پیوستگی است خواه دخول یا خلوت حاصل شده باشد یا نه.

و قبل از معاشرت زوجی و یا خلوت فوت کند جانبی که زنده است مستحق میراث از مال بعد از عقد صحیح بنابراین اگر یکی از زوجین موجب سبب ارث می‌برند هر یک از زوجین از جمله اشخاصی که به "دارد قانون مدنی در این خصوص بیان می‌شود. ماده ۴۶۸ متوفی می‌شود پس زن بواسطه زوجیت مستحق میراث از مال متوفی می‌" است که در حین فوت دیگری زنده باشد.

قانون مدنی باید دائمی باشد در واقع زوجیت باید حاصل از نکاح دائم باشد نه نکاح موقت این ماده مقرر اما زوجیت نیز طبق ماده ۴۹۰ بنابراین در نکاح منقطع (متععه) هیچ ارثی "زوجین که زوجیت آنها دائمی بوده و ممنوع از ارث نباشند از یکدیگر ارث می‌برند." دارد می‌برای زن قرار داده نمی‌شود. موضوعی که البته از طریق شرط توارث در نکاح دائم امکان پذیر نیست زیرا چنین شرطی اساساً باطل است.

مدنی در این قانون البته زن در شرایطی خاص بعد از طلاق و پایان زوجیت در نکاح دائم نیز مستحق دریافت ارث خواهد شد. ماده ۳۴۹ اگر شوهر زن خود را به طلاق رجعی مطلقه کند هر یک از آنها که قبل از انقضای عده که چهار ماه و ۰۱ روز" دارد خصوصاً مقرر می‌باشد از یکدیگر ارث نمی‌تواند **طلاق بائن** است فوت کند دیگری از او ارث می‌برد لیکن اگر فوت یکی از آنها بعد از انقضای عده بوده و یا اگر شوهر در حال مرض زن خود را طلاق دهد و در ظرف یک سال از تاریخ" همین قانون نیز بیان می‌دارد همچنین ماده ۴۴۹ "برند. در عین حال ازدواج زن با "طلاق بهمان مرض بمیرد زوجه او ارث می‌برد اگرچه طلاق بائن باشد مشروط بر اینکه زن شوهر نکرده باشد. مردی که در هنگام عقد نکاح دائم مبتلا به امراضی چون بیماری‌های دماغی (عقلی) است در شرایطی مانع از استحقاق زن در ارث می‌گردد زیرا طبق قانون مدنی اگر مردی در حال مرض زنی را عقد کند و در همان مرض قبل از دخول بمیرد زن از او ارث نمی‌برد لیکن اگر بعد از دخول یا بعد از صحت یافتن از آن مرض بمیرد زن از او ارث می‌برد.

دردقانون مدنی در این خصوص بیان می از شرایط دیگر زن جهت استحقاق میراث از مال متوفی، عدم وجود موانع ارث است. ماده ۰۴۹ قانون مدنی قتل از موانع ارث است طبق ماده ۰۸۸ "زوجین که زوجیت آنها دائمی بوده و ممنوع از ارث نباشند از یکدیگر ارث می برند." بنابراین کسی که مورث خود را عمدا بکشد از ارث او ممنوع می شود اعم از اینکه قتل با مباشره، مسبب، منفردا، یا با شرکت دیگری بنابراین اگر شود. البته در صورتی که قتل عمدی مورث به حکم قانون یا برای دفاع باشد، چنین قتلی از موانع ارث محسوب نمی زن، شوهر خود را در غیر از موارد دفاع یا حکم قانونی، عمدا بکشد از ارث او ممنوع می شود.

کافر از مسلمان ارث نمی برد

کافر از مسلم ارث نمی برد و اگر در بین ورثه متوفای کافری مسلم باشد وراثت کافر" مکرر کفر نیز از موانع ارث است. طبق ماده ۱۸۸ بنابراین کافر شدن زن (همسر مسلمان) پیش از مرگ شوهر مسلمان خود "ارث نمی برند اگرچه از لحاظ طبقه و درجه مقدم بر مسلم باشند. قانون مدنی بعد از لعان زن و شوهر از است طبق ماده ۲۸۸ [لعان](#) مانع از استحقاق برای ارث می شود. مانع دیگر برای استحقاق ارث شود. می یکدیگر ارث نمی برند، تولد از زنا و بردگی نیز از دیگر موارد محرومیت از ارث محسوب

برد و این هر یک از زوجین که زنده باشند فرض خود را می" در مقدار سهم ارث زن از اموال همسرش ماده ۳۱۹ قانون مدنی مقرر می دارد فرض عبارت است نصف ترکه برای زوج و ربع آن برای زوجه در صورتی که میت اولاد یا اولاد اولاد نداشته باشد. و از ربع ترکه برای شود. زوج و ثمن آن برای زوجه، در صورتی که میت اولاد یا اولاد اولاد داشته باشد. مابقی ترکه بر طبق مقررات بین سایر وراثت تقسیم می بنابراین اگر شوهر در زمان فوت هیچ فرزندی حتی از ازدواج های قبلی نداشته باشد و همینطور نوه (اولاد اولاد) نیز نداشته باشد، زن از "اولاد حتی از ازدواج های قبلی یا نوه برد ولی اگر این شرط محقق نشود و مرد در هنگام مرگ فرزندی اموال مرد یک چهارم ارث می (اولاد) داشته باشد، زن یک هشتم از اموال مرد را به ارث می برد.

تعدد زوجات و قانون ارث

قانون مدنی در صورت تعدد زوجات ربع (یک چهارم) یا ثمن (یک هشتم) ترکه که تعلق به زوجه دارد بین همه آنان طبق ماده ۲۴۹ (اولاد اولاد) داشته باشد، در صورت تعدد زوجات، یک هشتم از بالسویه تقسیم می شود. در واقع اگر شوهر در هنگام مرگ فرزندی یا نوه اموال مرد میان همه زنان به طور مساوی تقسیم می شود و در صورتی شوهر در هنگام مرگ فرزندی یا نوه (اولاد اولاد) نداشته باشد، در صورت تعدد زوجات، یک چهارم از اموال مرد میان همه زنان به طور مساوی تقسیم خواهد شد

زوج از تمام اموال زوجه" اما در خصوص نوع اموالی که پس از فوت شوهر برای زن به ارث می ماند ماده ۶۴۹ قانون مدنی مقرر می دارد ارث میبرد و زوجه در صورت فرزندان بودن زوج یک هشتم از عین اموال منقول و یک هشتم از قیمت اموال غیرمنقول اعم از عرصه و در واقع طبق این "اعیان ارث می برد در صورتیکه زوج هیچ فرزندی نداشته باشد سهم زوجه یک چهارم از کلیه اموال به ترتیب فوق است. ماده زوجه در صورت فرزندان بودن زوج، یک هشتم از عین اموال منقول و یک هشتم از قیمت اموال غیرمنقول اعم از عرصه (بنای ساختمان) و اعیان (زمین ساختمان)، ارث می برد و در صورتی که زوج هیچ فرزندی نداشته باشد سهم زن یک چهارم از همه اموال منقول و غیر منقول است

زوجه فقط از اموال منقول و از قیمت ابنیه (بنای ساختمان) و این در حالی است که تا پیش از اصلاح این ماده در بهمن ماه سال ۷۸ اشجار ارث می برد و هیچ حقی از اموال غیرمنقول که همان زمین است برای زن فرض نشده بود. اما پس از اصلاح این ماده قیمت اموال نیز به ارث زن افزوده شد. غیرمنقول علاوه بر عرصه (بنای ساختمان) که قبلا در قانون پیش بینی شده بود قیمت اعیان (زمین ساختمان) که بدین ترتیب باید بعد از مرگ شوهر علاوه بر اموال منقول که تقسیم می شود، اموال غیرمنقول قیمت گذاری شده و یک چهارم یا یک هشتم از این قیمت به زن داده شود. و در صورتی که ورثه از اداء قیمت امتناع کنند به حکم ماده ۸۴۹ قانون مدنی زن می تواند حق خود را از عین اموال استیفاء کند.

دلایل تبعیض در قانون ارث

نتیجه: پرداخت نفقه به زن، تامین هزینه زندگی مشترک، تامین هزینه هایی چون جهاد در راه خدا و پرداخت دیه در نقش عاقله از سوی زنان کمتر از مردان از ارث بهره مند شوند اما این دلایل برای شود مرد، بعنوان مهمترین دلایل تبعیض در ارث مطرح شده که موجب می اگر علت تبعیض در ارث وجود این مسائل است پس منطقی توجیه تبعیض قانونی در ارث چندان قابل توجه و قانع کننده نخواهد بود زیرا با عدم هیچ وارث دیگری به غیر از زوجه، می بایست کلیه اموال متوفی به زن برسد در حالی که طبق قانون اینگونه نبوده و به حکم مواد قانون مدنی در صورت نبود هیچ وارث دیگری به غیر از زوجه باز هم از اموال شوهر فقط یک چهارم به زن رسیده و بقیه و ۶۶۸ ۹۴۹ حاکم از اموال شوهر بیشتر از زن ارث خواهد برد اموال شوهر در حکم مال اشخاص بلاوارث تلقی و به حاکم میرسد. که در این صورت موضوعی که از تبعیض قانونی در ارث فراتر رفته و به تحقیر قانونی زن در ارث ختم می شود.

منابع:

حقوق مدنی جلد سوم - سید حسن - امامی - ۱

کتاب ارث - مهدی - شهیدی - ۲

درسهایی از شفعه ، وصیت ، ارث - حقوق مدنی - ناصر - کاتوزیان - ۳

قانون مدنی - ۴

اخذ مهریه پس از فوت شوهر

پرسشگر: باسلام. چند ماه قبل شوهرم در اثر یک حادثه کاری جان خود را از دست داد. مرحوم شوهرم یک خانه و یک ماشین و کمی پول در حساب بانکی خود داشت. پس از فوت وی، با توجه به اینکه ما صاحب فرزند نبودیم، خانواده شوهرم گفتند که سهم الارث من را پرداخت خواهند کرد و برای این کار اقدامات قانونی را نیز انجام دادیم. اما من علاوه بر سهم الارث خواهان مهریه نیز شدم که مخالفت کردند. می خواستم بدانم که در این مورد آیا من می توانم مهریه ام را نیز دریافت کنم:

وکیل خانه امن: مهریه دینی است بر عهده شوهر که به مجرد وقوع عقد نکاح زن مستحق دریافت آن می شود. تمام دیون نیز با فوت داین یعنی شخصی که دین بر عهده اوست از بین نخواهد رفت. اگر شوهر فوت کند، مهریه از اموال باقی مانده وی پرداخت خواهد شد. یعنی شما مستحق هستید که مهریه را از ماترک شوهرتان دریافت کنید. بر اساس قوانین ایران تقسیم ماترک شخص فوت شده بعد از پرداخت دیون او انجام خواهد شد و اگر تقسیم شده باشد نیز می توان پرداخت دین را از دادگاه خواست که در این مورد دادگاه ورثه را ملزم به پرداخت آن خواهد کرد.

پرسشگر: پس خانواده شوهرم نمی توانند مهریه من را پرداخت نکنند؟

وکیل خانه امن: نخیر نمی توانند

پرسشگر: من و پدر و مادر شوهرم به دادگاه مراجعه کردیم و اقدامات لازم برای تقسیم سهم الارث را انجام دادیم. اما در مورد مهریه نه من چیزی گفتیم و نه اینکه دادگاه در این مورد تعیین تکلیف کرد. حالا چگونه باید اقدام کنم؟

وکیل خانه امن: خانم محترم! بهترین شیوه توافق با خانواده همسران است. همانطور که می دانید حتی کوچکترین اقدامهای قضایی ممکن است ماهها و یا سالها طول بکشد. حل مشکل از طریق دادگاه بدون شک مستلزم پرداخت هزینه و صرف وقت است به همین دلیل قبل از اقدام قضایی سعی کنید با خانواده شوهرتان به توافق برسید. اما اگر توافقی حاصل نشد شما می توانید به دادگاه خانواده دادخواست مطالبه مهریه از ماترک شوهر متوفی تان را بدهید. لازم است دادخواست را به طرفیت ورثه شوهرتان که همان پدر و مادرش است تنظیم کنید. در دادخواست ذکر کنید که شوهرتان از چه تاریخی فوت کرده و همچنین مهریه شما چه میزان بوده است. برای این امر لازم است کپی مصدق نکاحنامه را پیوست کنید. همچنین گواهی انحصار وراثت را نیز پیوست دادخواست کنید. می توانید لیست اموال همسران را نیز در قسمت شرح دادخواست بیاورید. دادگاه پس از بررسی حکم پرداخت مهریه از اموال شوهرتان را خواهد داد. اگر تا آن زمان خانواده شوهرتان، ماترک را تملک کرده باشند نیز مشکلی پیش نخواهد آمد. به هر حال شما می توانید مهریه را از اموال شوهرتان دریافت کنید.

پرسشگر: سوال دیگر اینکه آیا مهریه ام پس از اینکه سهم پدر و مادر شوهرم پرداخت شد به من تعلق می گیرد؟ یعنی از باقیمانده ارثیه؟

وکیل خانه امن: نخیر، مهریه چون دین است مقدم بر سهم الارث است .

پرسشگر: اگر اموال باقی مانده شوهرم از میزان مهریه من کم باشد چه می شود؟

وکیل خانه امن: در این مورد شما مازاد مهریه تان را نمی توانید دریافت کنید. یعنی اگر منظورتان این است که مابقی مهریه را از ورثه شوهرتان بخواهید، این امر امکان پذیر نیست و ورثه شوهرتان خارج از ماترک وی، موظف به پرداخت مهریه شما نیستند. یعنی اگر ماترک شوهر متوفی برای پرداخت مهریه کافی نباشد، زن نمی تواند مازاد را از ورثه شوهر مطالبه کند.

پرسشگر: سوال دیگری داشتم. اگر تصمیم به اقدام از طریق دادگاه گرفتم، آیا باید هزینه ای نیز پرداخت کنم؟

وکیل خانه امن: بله. مطالبه مهریه یک دعوای مالی است و باید بر اساس مقررات دعوای مالی هزینه دادرسی پرداخت کنید. با توجه به میزان مهریه ای که مطالبه می کنید، هزینه دادرسی تعیین خواهد شد. اما اگر توان پرداخت هزینه را نداشته باشید می توانید در دادخواست اشاره کنید که استطاعت مالی برای پرداخت هزینه دادرسی را ندارید پس از آن دادگاه در صورت تشخیص عدم توانایی شما در پرداخت هزینه شما را از هزینه دادرسی موقتاً یا دائماً معاف خواهد کرد.

پرسشگر: آیا به نظر شما بهتر نیست که از طریق یک وکیل اقدام کنم؟

وکیل خانه امن: قطعاً استفاده از وکیل به نفع شما خواهد بود اما توجه کنید که اگر وکیل بگیرید، دادگاه شما را از هزینه دادرسی معاف نخواهد کرد. یعنی دعوای اعسار شما پذیرفته نمی شود.

فرزندان بازمانده از صیغه و مشکلات ارثی آنها

پرسش:

هرگز پدرم را ندیده ام و نخواسته ام ببینم. به این علت که او مادرم را سال ها پیش صیغه کرده و پس از پایان مدت، غیب اش زده و مادرم به تنهایی من را بزرگ کرده و برایم شناسنامه ای گرفته که جای پدر در شناسنامه خالی است. حال اطلاع پیدا کرده ام که پدرم در گذشته و از خود ارث قابل توجهی به جا گذاشته و فرزندان دیگرش در حال انجام تشریفات ارث بری از او هستند. آیا راه قانونی وجود دارد که من هم در لیست وراثت قرار بگیرم.

پاسخ:

فقط فرزندان حاصل از رابطه جنسی حلال از پدر ارث می برند. رابطه جنسی پدر و مادر شما شرعی بوده و اگر مدارک کافی داشته باشید می توانید اولاً رابطه زوجیت پدر و مادرتان را ثابت کنید و ثانیاً نسب خودتان را.

پرسش:

مشکل این است که مادرم فاقد مدرک از این زوجیت است. یک سند عادی در دست داشته که آن را هم گویا پدرم با خود برده است. عقد موقت شان هم ثبت رسمی نشده است. بنابراین دستم خالی است.

پاسخ:

آیا مادرتان در حیات است؟

پرسش:

بله، کاری از دستش ساخته نیست.

پاسخ:

به نظر می‌رسد اهمال کرده‌اید و باید وکیل می‌گرفتید و زودتر از این دنبال اثبات رابطه زوجیت و نسب می‌رفتید.

پرسش:

منظورتان این است که کار از کار گذشته و دیگر نمی‌شود حقوق ارثی ام را مطالبه کنم؟

پاسخ:

می‌شود. ولی آسان نیست. باید وارد میدانی از حق خواهی بشوید که دوندگی آن زیاد است.

پرسش:

مثلا از کجا شروع کنم؟

پاسخ:

باید بتوانید در محضر دادگاه دو موضوع را به اثبات برسانید. یکی این که فرزند آن مرد در گذشته هستید. یعنی نسب را ثابت کنید. دیگر این که ثابت کنید حلال زاده هستید. یعنی پدر و مادر شما با یکدیگر رابطه جنسی خارج از ازدواج نداشته‌اند و رابطه‌شان بر اساس عقد شرعی دائم یا موقت بوده است و شما در همان مقطع زمانی در بطن مادرتان به وجود آمده‌اید.

پرسش:

نسب را چگونه می‌شود ثابت کرد؟

پاسخ:

نسب را آسان می‌توان ثابت کرد. اما قوانین ایران به اثبات نسب برای برخورداری از ارث DNA خوشبختانه با آزمایش‌های پزشکی قناعت نمی‌کند. در شرع اسلام فرزندی که از رابطه مشروع به وجود نیامده از پدر ارث نمی‌برد. بنابراین باید رابطه زوجیت مادر و پدرتان را نیز در زمانی که نطفه شما در بطن مادر منعقد شده، ثابت کنید.

پرسش:

با کدام مدرک دست مادرم خالی است.

پاسخ:

موضوع در این خصوص پیچیده است. باید مدارک لازم را که بتواند جایگزین مدرک عقد شرعی بشود پیدا کنید.

پرسش:

لطفاً بیشتر توضیح دهید

پاسخ:

آیا مادر رسیدی و مدرکی دارد که نشان بدهد در زمانی که مدعی است به عقد موقت پدرتان در آمده از سوی پدر پولی به او پرداخت شده باشد تا آن را در جای مدرکی دال بر پرداخت مهریه مادر ارائه کنید؟

پرسش:

از قرار یک کاغذی دارد که نشان می دهد از او پول دریافت کرده است.

پاسخ:

خوب است ولی کافی نیست. آیا آدرسی در دست هست که نشان می دهد آن دو مدتی با هم در یک خانه و یک مسکن زندگی کرده اند؟

پرسش:

یک اجاره نامه دست نویس وجود دارد که در آن مادرم مستاجر است. و پس از عقد موقت، پدرم به او در همان مکان ملحق شده و بعد از دو ماه که مدت صیغه بوده غیب شده. آن وقت من در شکم مادرم بوده ام.

پاسخ:

آیا کسانی را می شناسید که از هم خانه بودن پدر و مادرتان در همان تاریخ خبر داشته باشند و به آن شهادت بدهند؟

پرسش:

صاحبخانه و کسبه محل و بیشتر همسایه ها که می دانستند مادرم با صیغه زندگی خود را در شهرستان قم می گذرانند، فوت کرده اند. گویا برخی زنده اند و مادرم با آن ها آشناست.

پاسخ:

خیلی مفید است. مادرتان از همین افراد به قید قسم بخواهد تا کتبا شهادت بدهند که آنها مدت دو ماه در فلان تاریخ در همان آدرس با یکدیگر مثل زن و شوهر زندگی می کرده اند. دیگرانی هم که از این موضوع خبر دارند اگر شهادت بدهند، ادعای شما و مادرتان تقویت می شود.

پرسش:

آیا این گونه افراد هم در دسترس هستند؟

پاسخ:

بله هستند. شوهر خاله ام هنوز زنده است و از موضوع خبر دارد. ولی عاقد خیلی وقت است فوت شده. وقتی هم زنده بود و مادرم نزد او رفت، حاضر نشد بنویسد که خودش عقد شرعی صیغه دو ماهه را جاری کرده است. گویا پدرم دم او را دیده بود. مادرم هم دیگر دنبال نکرده و از خانواده پدرم ترسیده است.

پرسش:

، اما نتوانم رابطه زوجیت پدر و مادرم را ثابت کنم، فایده ای دارد؟ DNA حال اگر بتوانم نسب را ثابت کنم با استفاده از آزمایش پزشکی

پاسخ:

در صورت اثبات نسب، آن مرحوم می شود پدر عرفی شما، ولی نه پدر شرعی. تمام آثار پدر و فرزندگی قابل قبول می شود، غیر از حق شما برای ارث بردن (توارث). در هر حال خوب است مدارک را جمع آوری و ضمن اثبات نسب، با همکاری مادرتان، رابطه شرعی زوجیت را هم ثابت کنید. تا سهم الارث نصیب تان شود. اگر میراث به جا مانده قابل توجه است حتما با استفاده از وکیل مدافع وارد دعوی بشوید.

پرسش:

تاریخ زوجیت پدر و مادرم؟ اگر هر دو موضوع را ثابت کنیم، نام پدر به شناسنامه ام افزوده می شود و همچنین

پاسخ:

البته. در آن صورت این حق قانونی شماست و دادگاه به ثبت احوال دستور لازم را صادر می کند.

خواسته های خانه امن تامین نشده است

پژوهشگر حقوقی و کیل و- موسی برزین خلیفه لو

مقدمه

در قسمت قبلی وضعیت دو مورد از خواسته های خانه امن را که به مناسبت کمپین 16 روز نارنجی از حکومت ایران خواسته شده بود را بررسی کردیم. این دو مورد مربوط به افزایش سن مسئولیت کیفری دختران و برابری دیه زن و مرد بود. با نظر به قانون جدید مجازات اسلامی نتیجه گرفتیم که قانونگذار در مورد سن مسئولیت کیفری تغییرات مثبتی را اعمال کرده است هر چند که این تغییرات ناکافی بوده و هنوز فاصله زیادی با استانداردهای جهانی دارد. در مورد دیه نیز به این نتیجه رسیدیم که قانون جدید در راستای برابری دیه زن و مرد گام مثبتی برداشته است. در این قسمت به دیگر خواسته های حقوقی خانه امن خواهیم پرداخت.

• تصویب قوانین خاص برای کنترل خشونت خانگی

تصویب قوانین خاص با هدف مبارزه با خشونت خانگی علیه زنان یکی از خواسته های خانه امن از نهادهای قانونگذاری ایران است. وجود قوانین خاص که به جنبه های مختلف خشونت خانگی بپردازد و با راهکارهای کیفری و غیر کیفری در صدد کاهش خشونت علیه زنان باشد واجب به نظر می رسد. افزایش خشونت های خانگی در ایران بدون شک خسارت های جدی به جامعه وارد کرده است. بدون وجود قوانین و مقررات همه جانبه نمی توان مقابل خشونت خانگی ایستاد. در حقوق ایران هر چند مواردی از خشونت خانگی در این موارد نتوانسته اند از خشونت خانگی پیشگیری کنند. علاوه چهارچوب های کلی از جمله ضرب و جرح جرم انگاری شده است، اما بر آن در برخی موارد قوانین ایران خود بستر خشونت خانگی را فراهم کرده و اجازه خشونت علیه زنان را صادر کرده است. بنابراین می توان گفت طی یک سال گذشته نه تنها قوانینی خاص برای مبارزه با خشونت علیه زنان تصویب نشده، بلکه تلاش هایی برای مشروع کردن این خشونت نیز در حال انجام است. یکی از آخرین این تلاش ها تصویب طرح حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر است که به طور جدی خشونت علیه زنان را افزایش خواهد داد.

• حق حضانت در صورتی که مادر ازدواج کند

یکی دیگر از خواسته های خانه امن از حکومت ایران در سال پیش این بود که حق زن مطلقه بر حضانت را در صورتی که وی بار دیگر ازدواج کند به رسمیت بشناسید. براساس قوانین ایران حضانت طفل تا 7 سالگی بر عهده مادر است. اما این حضانت استثنائاتی دارد. یکی از این استثنائات وقتی است که زن مطلقه بار دیگر ازدواج کند. بر اساس ماده 1170 قانون مدنی اگر مادر در مدتی که حضانت سلب می شود. این ماده که ایرادات بسیاری بر آن وارد است از طرفی مانع ازدواج طفل با اوست با دیگری ازدواج کند حق حضانت از وی

زنانی می شود که حضانت طفل را برعهده دارند و از طرف دیگر حقوق وی را محدود می کند. علی رغم انتقادات وارده به این امر تاکنون حکومت ایران بدان توجه نکرده و کماکان حق حضانت مادری که بخواهد ازدواج کند زایل خواهد شد.

• حق ولایت بر فرزند

خانه امن در سال 2013 از نهادهای قانونگذاری ایران خواسته بود که برای مادر حق ولایت بر فرزندان صغیر را همانند پدر به رسمیت بشناسند. ولایت که متفاوت از حضانت فرزند بوده و به معنای سرپرستی کودک است. بر اساس قوانین ایران مختص پدر و جد پدری است و مادر حق ولایت بر فرزند خود را ندارد. ماده 1180 قانون مدنی ایران و برخی موارد دیگر فرزند را تحت ولایت پدر و جد پدری قرار داده است. حتی در صورتی که پدر فوت کند و یا به دلایلی صالح به سرپرستی فرزند نباشد باز مادر سرپرست فرزند خود شناخته نشده و باید از طرف دادگاه برای فرزند قیم تعیین شود. این امر آشکارا در تعارض با حقوق کودک و حقوق زنان است. زیرا اولاً مادر نیز همانند پدر صالح به سرپرستی فرزند خود است و از طرف دیگر در صورت فوت پدر لزومی ندارد که فرد دیگری به جز مادر سرپرست طفل باشد. علی رغم انتقادات فراوان به این موضوع کماکان حقوق ایران زنان را از حق سرپرستی فرزند خود محروم می دارند. لذا در این مورد نسبت به سال پیش هیچ گونه تغییری صورت نگرفته است.

• لغو مجوز قانونی ازدواج با فرزند خوانده

یکی دیگر از خواسته های خانه امن در سال 2013 لغو مجوز قانونی ازدواج با فرزند خوانده بود. بر اساس قانونی که در اواخر سال سرپرست و فرزند خوانده با 2013 با عنوان قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بد سرپرست تصویب شد، ازدواج میان حکم دادگاه آزاد اعلام شد. بدین ترتیب مردی که دختری را به فرزند قبول کرده است می تواند با وی ازدواج کند. این امر بدون شک زمینه های سوء استفاده کودکان دختر بی سرپرست را فراهم می کند. در نسخه اولیه قانون مذکور ازدواج با فرزند خوانده ممنوع اعلام شده ازدواج چه در زمان حضانت و چه «بود لکن با ایراد شورای نگهبان این ازدواج به نوعی قانونی شد. بر اساس تبصره ماده 26 قانون فوق: این امر را به مصلحت بعد از آن بین سرپرست و فرزند خوانده ممنوع است مگر اینکه دادگاه صالح پس از اخذ نظر مشورتی سازمان، گرچه برخی ها معتقدند که چون قبل از تصویب این ماده ازدواج با فرزند خوانده حتی بدون حکم دادگاه نیز «فرزندخوانده تشخیص دهد. آزاد بود و لذا این ماده به نوعی ازدواج با فرزند خوانده را بسیار محدود کرده است لکن لازم بود این گونه ازدواج تحت هر شرایطی ممنوع اعلام می شد. بدین ترتیب می توان نتیجه گرفت که حکومت ایران کماکان به انتقادهای وارده بر این قانون توجهی نکرده اند و هیچ تغییری در این مورد نسبت به قبل صورت نپذیرفته است.

• تأسیس خانه های امن

تأسیس مکان هایی که زنان قربانی خشونت خانگی بتوانند به آنجا مراجعه کرده و در امان باشند امری است که در بسیاری از کشورها محقق شده است. در ایران تاکنون چنین خانه هایی احداث نشده است. وجود چنین مکان هایی باعث خواهد شد که زنان و کودکان قربانی خشونت خانگی مجبور به تحمل شرایط مشقت بار و خشونت نباشند. تجربه نشان داده است که تکرار خشونت خانگی در برخی لکن وجود خانه های موارد به دلیل این است که قربانی محلی برای سکونت نداشته و مجبور است با خشونت کنار آمده و آن را تحمل کند امن برای قربانیان خشونت خانگی، این امید را به قربانی می دهد که خانه ای را که وی دائماً در آن مورد خشونت قرار می گیرد، می تواند ترک کرده و به مکانی امن که دیگر خشونت در آنجا وجود نخواهد داشت نقل مکان کند. خانه امن در سال گذشته از حکومت ایران خواست که موجبات قانونی و ملی تأسیس خانه های امن برای پناه دادن به زنان و کودکان خشونت دیده را فراهم کند. تا کنون نهادهای ذیصلاح ایران هیچ تلاشی برای ایجاد چنین مکانهایی نکرده است لذا نسبت به سال گذشته تغییر و پیشرفتی در این زمینه مشاهده نمی شود.

• برابری ارث

برابری ارث میان زن و مرد از دیگر خواسته های خانه امن در سال 2013 بود. بر اساس قوانین حاکم بر ارث در ایران سهم الارث زنان در بسیاری از موارد کمتر از سهم الارث مردان است. به طور کلی اولاد دختر نصف اولاد پسر مستحق ارث است. مادر متوفی نسبت به پدر وی سهم الارث کمتری دریافت می کند همچنین است در مورد زوجه به طوری که شوهر از اموال همسر خود بیشتر از فرض برعکس یعنی زن از شوهر خود ارث می برد. به طور کلی قواعد حاکم بر ارث طوری تنظیم شده است که مردان را بر زنان ارجحیت داده است. بدی ترتیب لازم است این قوانین تبعیض آمیز اصلاح شوند اما تاکنون این امر محقق نیافته و وضعیت نسبت به قبل هیچ تغییری نکرده است.

• آزادی در انتخاب پوشاک

این یکی از پیام های خانه امن در سال «انتخاب نوع پوشاک حق هر انسان آزادی است. این حق را درباره زنان به رسمیت بشناسید.» گذشته بود. بر اساس قوانین ایران زنان باید حجاب شرعی را رعایت کرده و در صورت عدم رعایت به مجازات محکوم خواهند شد. علاوه بر این مقامات حکومت ایران به طرق مختلف بر نوع پوشاک زنان دخالت کرده و با راه اندازی نیروهایی همچون گشت ارشاد زنان را

هرچه بیشتر در نوع پوشش محدود کرده اند. این در حالی است که نوع پوشش امری اجتماعی است و به هیچ وجه نباید ارگان های حکومتی در آن مداخله کنند. تا کنون افراد بی شماری به دلیل نوع پوشش مورد آزار و اذیت ارگان های حکومتی قرار گرفته اند. با اعتراضات چند سال اخیر به این امر انتظار می رفت نهادهای قانونگذاری و دیگر نهادهای حکومتی به آزادی در نوع پوشش توجه بیشتری کنند لکن در ماه های اخیر اقداناتی صورت گرفت که نشان میدهد محدودیت ها در پوشش نسبت به قبل در حال افزایش است. تصویب طرح حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر نمونه ای از این تلاش هاست. در این طرح به همگان اجازه داده شده که به نوعی با زنانی که پوشش تعریف شده از طرف حکومت را رعایت نمی کنند برخورد شود. بدون شک این طرح آزادی زنان در پوشش را هرچه بیشتر محدود خواهد کرد لذا به طور قطع می توان گفت وضعیت آزادی زنان در انتخاب پوشاک نسبت به سال قبل نه تنها پیشرفتی نداشته بلکه بدتر نیز شده است.

• لغو مجوز قانونی چند همسری

پدیده چند همسری که در اکثر کشورهای جهان منسوخ شده است در ایران همچنان جایگاه قانونی داشته و هیچ منعی برای آن وجود ندارد به طوری که مردان در ایران می توانند در آن واحد چند همسر داشته باشند. گرچه قانونگذار ایران شرایطی همچون رضایت همسر اول را برای چند همسری مردان مقرر کرده لکن عدم رعایت این شرایط، ازدواج دوم را باطل نمی کند. به هر حال چند همسری با هرگونه شرایطی در تضاد با حقوق و امنیت زنان است. خانه امن در سال گذشته از نهادهای قانونگذاری ایران خواسته بود که مجوز چند همسری را لغو کند اما این امر صورت نپذیرفته و تغییری در این زمینه مشاهده نمی شود.

• از بین رفتن محدودیت های زنان در زمینه اشتغال، تحصیل و خروج از کشور

خانه امن در سال 2013 از مقامات حکومت ایران خواسته بود که حق زن بر خروج از خانه، اشتغال، ادامه تحصیل، سفر به داخل و خارج از کشور را همانند یک انسان آزاد به رسمیت بشناسند. ماده 1105 قانون مدنی ایران ریاست خانواده را بر عهده شوهر گذاشته است. ریاست که دارای مفهوم وسیعی است می تواند در لحظه به لحظه یک زندگی مشترک حقوق زنان را به مخاطره اندازد به طوری که مرد می تواند زن را از بسیاری از حقوق خود از جمله تحصیل منع کند. ماده 1117 قانون مدنی نیز به شوهر اجازه داده است که همسر خود را از اشتغال به برخی مشاغل منع کند. این ماده نیز حقوق زن را محدود کرده است. در مورد خروج زنان از کشور نیز محدودیت های وجود دارد. بر اساس قانون جدید گذرنامه و قانون مدنی زنان بالای 18 سال برای خروج از کشور نیاز به اذن ولی یا شوهر خود جدیدی دارند. این محدودیت نیز برخلاف حق آزادی می باشد. بدین ترتیب نسبت به سال های گذشته نه تنها اینک وضعیت بسیاری از موارد بالا تغییری نکرده است بلکه در مورد حق خروج زنان از کشور محدودیت های بیشتری نیز در سال های اخیر اعمال شده است.

• ایجاد محدودیت برای حق مطلق مرد در طلاق زن

یکی دیگر از پیام های خانه امن به مناسبت کمپین 16 روز نارنجی ایجاد محدودیت برای حق مطلق طلاق مردان است. بر طبق مواد قانون مدنی از جمله ماده 1133 شوهر هر وقت که بخواهد می تواند زن خود را طلاق دهد. این در صورتی است که قانونگذار برای زنان حق این امر از یک طرف موجبات سوء طلاق را به رسمیت نشناخته است و زنان جز در موارد محدودی نمی توانند از شوهر خود جدا شوند. استفاده مردان در زندگی مشترک را فراهم ساخته و از طرف دیگر بسیاری از زنانی را که قادر به ادامه زندگی مشترک نیستند را در محدودیتی فوق العاده قرار داده است. علی رغم انتقادهای بسیار بر این امر قانونگذار ایران تاکنون بدان ها توجهی نکرده و همچنان مرد می تواند بدون قید و شرط همسر خود را طلاق دهد.

• آموزش پلیس و قضات

یکی از مهمترین سیاست های حمایتی از قربانیان خشونت خانگی وجود پلیس ها و قضات آموزش دیده است. با توجه به اینکه خشونت خانگی پدیده ای متفاوت از دیگر ناهنجاری ها و جرایم است لازم است افرادی که در آن دخیل می شوند آموزش های لازم در این زمینه را دیده باشند به طوری که بتوانند نیازهای یک قربانی خشونت خانگی را درک کرده و بدان پاسخ مثبتی دهند. به همین دلیل است که خانه امن در سال 2013 یکی از خواسته های خود را از نهادهای حکومتی به آموزش پلیس و قضات در مورد خشونت خانگی اختصاص داد. اما آنچه که مشخص است این است که حکومت ایران تاکنون هیچ برنامه ای برای آموزش نیروهای پلیس و قضات نداشته است.

نتیجه گیری

خانه امن در سال 2013 به مناسبت کمپین 16 روز نارنجی 16 پیام و شعار تنظیم نمود. در این پیام ها از نهادهای قانونگذاری ایران و خواسته هایی مطرح شد. از 16 خواسته 13 خواسته در ارتباط با مسائل حقوق زنان بود. در دو قسمت به بررسی این 13 مورد پرداخته سعی کردیم، بررسی کنیم که نسبت به سال قبل تا چه میزان این 13 مورد تغییر کرده اند. بررسی ها نشان داد که دو مورد دستخوش تغییرات مثبت شده و قانونگذار ایران گام مثبتی در راستای حقوق زنان برداشته است لکن در 11 مورد دیگر تغییری مشاهده نشد و در برخی موارد حتی تغییرات منفی نسبت به سال گذشته صورت گرفته است که حقوق زنان را بیش از پیش خدشه دار نموده است.

